మరుపరాని సంగతులు

పంచె సరిచేసుకుని, చొక్కా కాలరు పైకి లాక్కుంటూ, తలుపుతీసి మధ్య గదిలో వున్న 'సుమిత్ర'కు వినబడేటట్లు, చిన్నగా, తలుపు వేసుకొమ్మని చెప్పి బజారువెంట నడక సాగించాడు ఆనందరావు. మన జీవితంలో పెక్కు భాగం అలవాట్లపై ఆధారపడి వుంటుంది. అట్లా తలుపు వేసుకొమ్మని చెప్పటం, తలుపు వేసుకొని, ఇంటిపనుల్లో జొరబడి తొమ్మిదికి వంట పూర్తి చేసి, భర్తకోసం ఎదురుచూడటం, అదే సమయానికి అతనూ వచ్చి భోజనం కానిచ్చి ఆఫీసుకు వెళ్లటం - రోజూ జరుగుతోన్న పనే. ఇట్లా ఆరురోజులు చేసినమీదట, ఏడవరోజు అదే ప్రకారం చేయకపోతే మనిషి ఏదో ఒక రకంగా బాధపడతాడు.

* * *

ఆనందరావు బి.ఏ. ప్యాసయిన ఆరు నెల్ల లోపల తనకు తగిన వుద్యోగం సంపాయించాడు. తలవని తలంపుగా అతనికి సుమిత్ర లభించింది. బి.ఏ. పరీక్ష అయిందాకా అతనసలు వివాహం మాటే ఎత్తలేదు. అంతవరకు ఎవరుగూడా అతని ఎదురుగా ఆ మాటలు రానీలేదు, ప్రశాంతతకు భంగమని వెరచి! తీరా తల్లీ, తండ్రీ యిద్దరూ అడిగేసరికి అతనికి సాచివెయ్యటమే 'మర్యాద'గా తోచింది. "కానిస్తూ ఇప్పుడేం తొందర. వుద్యోగం అయినాక చూచుకోవచ్చును!" అన్నాడు. అందుకు తల్లి-'సంబంధాలు చాలా వస్తున్నై. ఇపుడే నిర్ణయం చేసుకోకపోతే ప్రమాదం!' అన్నది. తండ్రి, 'వుద్యోగానికి పెళ్ళికీ సంబంధ మేమిటోయ్, చదువుకూ దానికీ కుదరదనే యింతవరకూ వూరుకున్నాం' అన్నాడు. ఆనందరావు మళ్ళీ మాటాడటానికి ప్రయత్నించలేదు. గురుజనాజ్ఞ పాలించేవాళ్ళలో ఉత్తమ శ్రేణికి చెందినవాడని అతనికి మొదటినుంచీ మంచిపేరు ఉన్నది. రంగారావు, ఆనందరావు తండ్రి, మంచి స్థితిపరుడు. సాలీనా చెప్పుకోదగ్గంత

ఆధాయమే ఆయనకు వస్తుంది. పైగా ఉద్యోగం వల్ల సంసారం యేక టాకీగా జరిగిపోవటానికి అవకాశాలున్నై.

ఆనందరావు కొక అన్నగారున్నాడు. అతను స్కూలు ఫైనలుతో చదువు చాలించాడు. రంగారావు ప్రోద్బలాన యేదో వుద్యోగంలో ప్రవేశించాడు గాని, దాన్ని నిలబెట్టుకోలేకపోయినాడు స్వంత అప్రయోజకత్వం వల్ల. రంగారావుకీ, శంకరానికీ పడేదేగాదు. తండ్రో మాట అంటే కొడుకు దానిని అచ్చు వ్యతిరేకంగా అంటాడు. ఈ మనః కలహాలు రగిలి రగిలి కొండంత అయినై. వీటిలో ఆనందరావు తల్లి కామాక్షమ్మకు తావు లేక పోయింది. ఎవరి పక్షం మాడాడితేయేమో. శంకరానికి కష్టపడడం యిష్టం లేదు. సుఖపడటానికి కావలసినన్ని వీళ్ళుండగా ఇట్లా వెధవ వుద్యోగాల కోసం పాకులాడటం యేమిటంటాడు. మనం వుద్యోగం వదిలేస్తే, అదిలేక నానా అవస్థలూ పడుతూన్న మరొకడికి అది దొరికి వాడికి మనం తిండి పెట్టినవాళ్లం అవుతాంగదా అని అతని వూహ! ఈ స్వార్థ త్యాగం రంగారావుకి నచ్చలేదు. ఆయన దీన్ని 'తనకు మాలిన ధర్మం' అంటాడు. కాని శంకరం తనకు మాలిందేమిటో చెప్పమంటాడు. దానికాయన పెద్దమేడంత యెత్తూ ఎగిరి, ఉన్న ఆస్థి కరగదింటూంటే ఎన్ని రోజులు వస్తుంది చెప్పమంటాడు శుభాశుభాల విచక్షణ లేకుండా. శంకరం "నేను ఆస్థి కరగదింటానన్నానా? దీనిమీద వచ్చే ఆదాయం ఏం చేస్తావు? అది దాచుకుని ప్రయోజనం ఏమిటి? విపరీతంగా ఆస్తి పెంచటం వల్ల లాభం ఏమిటో చెప్ప"మంటాడు. ఇద్దరివీ అతకని తత్వాలు. తండ్రి "దమ్మిడీ సంపాదన లేనివాడు" అని శంకరాన్ని గురించి చెబితే అతను — "దమ్మిడీ సంపాదన లేక పోయినా నేను సుఖపడగలను, వేలు సంపాయిస్తున్నా నీ ప్రాణానికి సుఖంలేదు" అంటాడు. తండ్రి దృష్టిలో కొడుకొక "పనికి మాలిన శుంఠ" అయితే, కొడుకు దృష్టిలో తండ్రి "సుఖపడలేని స్వార్థపరుడు" "నేనేం ఆస్తిపై ఆశపెట్టుకుని లేను" అని రంగారావు అంటే "నేను ఆస్తిమీద

ఆశ పెట్టుకోకుండా వుండలేను'' అంటాడు. ఈ పోట్లాటల మధ్యనే శంకరానికి పెండ్లయింది. శంకరం మామగారుగూడా గొప్ప స్థితిలో వున్నవాడు. మొదట అంతటివాడితో సంబంధం పెట్టుకోడానికి శంకరం అనుమానించాడు గాని "జానికిని" చూచిన తర్వాత ఏమీ అనలేక పోయాడు. ఇద్దర్నీ కూర్చోబెట్టి పోషించడం రంగారావుకు కష్టంగానే వున్నది. ఆ మాట మాత్రం అతనితో అ న లే క ం డా వు న్నా రు ఏమి ప్రయోజనం వుండ బోదనే భావనలో. కాని గుడ్డచాటు నిప్పూ, కడుపులో కుళ్ళూ ఎంత సేపని దాగగలవు? ఇంతవరకూ అననివాడు శంకరం ఒక్కసారిగా "నా ఆస్తి నాకు పంచియివ్వు. నీతో పేచీలు ప డ లే కు ం డా వు న్నా ను'' అన్నాడు. ఈ మాట రంగారావుకు హృదయశూలం అయింది వ్యవహారం సూటిపోటు మాటలు దాటి, ఇంతవరకూ వస్తుందని కామాక్షమ్మగానీ రంగారావుగానీ అనుకోలేదు. అసలు శంకరానికి గూడా తెలీదేమో. ఎంత ఆపుకున్నా, అక్కడికి అశక్యమైపోయింది. తర్వాత అతను తను అన్న మాటమీదే నిలబడి పోయాడు.

ఇప్పుడు శంకరం తండ్రితో యే మాత్రం సంబంధంలేకండా వుంటున్నాడు, తన ఆస్తి తనేలుకుంటో!.... ఈ సంఘటనలన్నీ ఆనందరావుకు మరీ చిన్నవయసులో జరిగిపోయినై. వీటిని గురించి అంత స్పష్టంగా అతనికి తెలీదు. ఈ విషయంలో తల్లీ దండ్రీ అనుకునే మాటలు మాత్రం వింటోండేవాడు. వాటివల్ల అతనికి అన్నగారి కుటిలత్వమూ, బద్ధకత్వమూ అర్థము అవసాగినై. "యే ముహూర్తాన పెళ్ళి చేశామో, అప్పటినించీ పెచ్చుమీరి పోయాడు. ఆజానకే పుల్లలెక్కించి వుండాలి. లేకపోతే ఆస్తి విషయం అంతకుముందు ఎన్నడన్నా వొచ్చిందా? యే విభాగాలైనా ఆడవాళ్ళ మూలంగానేవస్తాయి'' అంటాడు రంగారావు. కామాక్షమ్మ జానకి తనకి చేసే మర్యాదా, భక్తి శ్రద్ధలూ, తల్చుకొని, "ఆ పిల్ల కలిసేవుంటే ఎంత బాగుండును!'' అనుకునేది అప్పుడప్పుడూ. "తీరా కలిసివుంటే మామూలు

అత్తాకోడళ్లలానే అవుతుందేమోలే'' అనితృప్తిపడేది. దూరంగా వున్నకొద్దీ గౌరవభావం పెంపొందుతుంది. అని ఆవిడయెక్కడో వినివుండాలి. రంగారావు మాత్రం ఆ శంకరం విషయంగానీ జానకి విషయంగానీ తన చెవిని చేరనియ్యడు. ఎక్కడన్నా బజార్లో యిద్దరూ ఎదురుపడటం తటస్థిస్తే పక్క సందులోంచి తప్పుకోవలసిన అవసరం రంగారావుకే కలిగేది గాని, శంకరానికికాదు. ఈ విషయమైరంగారావు కొడుకుని, "సిగ్గుమాలినవాడు" అనటం గూడాకద్దు!

ఆనందరావు వివాహం యింకా పదిరోజులున్నదనగా కామాక్షమ్మ రంగారావుతో అన్నది, "వాడికో శుభలేక రాయరాదూ. వొస్తేవొస్తాడు" అని! ఆయన తారా జువ్వ అయినాడు. "వాడికా? నే బతికుండగా రాయను. నేనుండగా ఆస్థి పంచుకుని పోయినాడే, కని పెంచిన విశ్వాసం అయినా లేక? వాడికి రాయాలా నేను! నాకూ వాడికీ సంబంధం అప్పుడే తెగి పోయింది.'' కామాక్షమ్మ యింతకన్నా గొప్ప సమాధానం యేమీ ఆయన దగ్గిర్నించి ఆశించలేదు. ఇరుగు పొరుగు వాళ్ళంతా ఆవిడనే అడుగ సాగారు. దానికావిడ "నా చేతిలో యేమున్నదమ్మా,'' అన్నది. ఈ మాటకు రెండర్థాలు తీసి జనం సంతోషించారు. ఒకపక్షంవారు, అంటే కామాక్షమ్మయెడ అభిమానం చూపేవారు, "అవునుమరి! ఆయనంత పట్టుదలమనిషి–''అని వూరుకున్నారు. అవతల పక్షంవారు "అంతమాత్రం మొగాడిచేత చేయించుకోలేని అప్రయోజకురాలా? ఆవిడకూ యిష్టం లేదేమో-?'' అన్నారు. రంగారావు మాత్రం "వీళ్లకేమిటి మధ్య? వాడు నాతో పోట్లాడిననాడు వీళ్లొచ్చి సరిచెయ్యలేదేం'' అన్నాడు. కామాక్షమ్మ మాత్రం లోపల కుమిలి పోతున్నది. శంకరం తల్లినోదారుస్తూ "నువ్వేందిగులు పెట్టుకోకమ్మా. మా కిద్దరికీ లేనిది మధ్య నీకెందుకు? ఆనందం ఓయింటి వాడౌతోన్నాడంటే యీ బెంగేమిటి? వాడూ నాలాగ

కాకుండా చూసుకోండి'' అన్నాడు. ఆనందరావుకూ, శంకరానికి మధ్య తేడా పదేళ్ళు.

రంగారావు ఆనందరావునించి చాలా ఆశించాడు. ఆయన ప్రసంగ వశాన "ఆ శంకరాయిగాడు నాకు తీరని అపచారం చేశాడు. నా వల్ల తనకు సుఖాలు తగ్గుతోన్నట్లు భ్రమించాడు. వాడు విడి వడ్డ క్షణం నించీ యేమైందో నీకు తెలుసునుగా! సమష్టిగా నేవుంటే బలంగాని ....? నాలు గావులూ, పులీ కథ యేమైంది ? నువు నాకు ఇద్దరు కొడుకులంతటి వాడివి. నా ఆశలన్నీ నీమీదనే. నా కోరికలు తీర్చవలసిన బాధ్యత నీపైనేవున్నది. ఆపనిచేస్తే అర్హత వాడు పోగొట్టుకున్నాడు. అందువల్ల నీకు మేలే కలిగింది! ఎవరి కర్మం వాళ్ళది.'' అన్నాడు. ఆనందరావుకు ఇది అర్థకాలేదు. శంకరం అన్నగారు చేసిన అపచారమేమిటో, దానికి ఫలం యేమి అనుభవిస్తాడో.... అతనికి తెలుసుకో నాసక్తి కలిగింది. ఆక్షణంనించీ దొరికిన సరకు యావత్తూ నిలవ జేయ మొదలెట్టాడు. తండ్రి తనమీదే ఆశలు బెట్టుకునుం డటం ఆనందరావుకు గర్వ కారణమే అయింది కానీ, ఆ తండ్రే, తనకోరిక లేమిటో వివరంగా చెప్పకుండా అవి తీర్చవలసిన బాధ్యత తనమీద పడ వెయ్యటంవల్ల చింతించాడు. సమయంచూచి రంగారావు శంకరంమీద దురభిమానం అంతా చిన్నకొడుకుదగ్గర వెళ్ళగ్రక్కేవాడు. కాని యిందు వల్ల కామాక్షమ్మ భయపడిపోయింది. ఒక పక్షంగా వాదించగలశక్తి ఆవిడ యేనాడో కోల్పోయింది. ఈ ప్రసంగాలకంతరాయంగా ఆనందరావు వుద్యోగంఅయి, మరోవూరు వెళ్ళటం తటస్థించింది. దంపతు లిద్దరూ ఇతను తమ కళ్ళ ముందే పచ్చగా వుద్యోగం చేస్తో కాపరం చెయ్యాలని కాంక్షిం చారు. కాని "విధి'' మాత్రం అందుకు వొప్పుకోలేదు.

* * *

ఆనందరావు మామూలుగా ఆఫీసుకు వెళ్ళాడు సుమిత్రదగ్గర సెలవు పుచ్చుకుని. ఆఫీసుకుర్చీలో కూర్చొనగానే, జవాను ఉత్తరాలకట్ట ముందు పెట్టాడు. ఆఫీసు వుత్తరాలన్నీ చూచింతర్వాత తనపేరుతో వచ్చిన కవరు చించటం మొదలెట్టాడు. కవరుమీది, తపాలుముద్ర తనవూరిదే అయినా, దస్తూరి తండ్రిది మాత్రం కాదు. కవరులోని కాగితాల బరువు వుండవలసినంతా వున్నది. ఆ వుత్తరం నాలుగయిదు పేజీలువుండి, 'ప్రియ సోదరుడు ఆనందానికి,' అని మొదలెట్టి, 'శంకరం' అనే సంతకంతో ముగియటం గమనించాక అతని ఒళ్ళు విద్యుత్తు పాకినట్లుగా జల్లుమన్నది. తనకు బాగా బుద్ధి తెలిసింతర్వాత యీ శంకరం అన్నగారితో సరిగా మాట్లాడయినా యెరగడు కనీసం. అప్పుడప్పుడే తను ఆయన్ను గురించి ఆలోచించ మొదలెట్టాడు. ఇట్లాంటి ఘడియలో యీ వుత్తరం రావటం అతనికి దిగ్భ్రమ గలిగించింది.

"....నీకీవుత్తరం ఆశ్చర్యాన్నే కలిగించవచ్చు. ఇలాంటి అమూల్యమైన క్షణాన్ని నీకు యెపుడు కలిగిద్దామా అని నేను చాలా కాలంగా ఎదురుచూస్తోన్నాను. మనయింటిగుట్టు నీకు పూర్తిగా తెలిపే యీ వుత్తరం అందిన క్షణం అమూల్యమైనది కాకండా ఎట్లా వుండగలదు?

"నన్నుగురించి నువ్వెరిగుండవు. నీకు నాన్న చెప్పేవుంటాడు నా దుర్మార్గాలన్నీ. వాటిలో నీకు నమ్మకం కలిగివా కలగకపోయినా, నా వుత్తరం చదివినమీదట నీలో నీవే తర్కించుకుని, నిజనిజాలు గ్రహించి, ఓ నిశ్చితాభిప్రాయానికి వస్తావని తలుస్తాను, నీకీవుత్తరం రాయటంలో నా వుద్దేశ్యం, నా భావాలన్నీ నీ నెత్తినరుద్ది నామాదిరిగా నిన్ను చెయ్యమని గాదు! అట్లా యెవరినీ నేను బలాత్కారపరచలేదుగూడ. తల్లీదండ్రీ అంటే నాకూ భక్తి శ్రద్ధలు వున్నవి. వాళ్ళని గౌరవించకుండా నేను వుండనూ లేదు. అయితే, నేను అనుభవించిన ఆత్మగతమైన చింతనం అంతా నీకు చెప్పటంవల్ల లాభం వుండకపోదనుకుంటాను, కొంతయినా.

"ప్రపంచం డబ్బుమీదే ఆధారపడివుంది. నీవూ యీపాటికి ఆపాటి జ్ఞానాన్ని పొందే వుంటావనుకుంటాను. అలాంటిడబ్బు మనదగ్గిర కొల్లలుగా పడివున్నది. దానిని సద్వినియోగ పరచకుండా వుండడం నాకు సుతరామూ యిష్టంలేదు. దాని విలువని వృద్ధిచేసే సూత్రం, దాని సంఖ్యను పెంచటం కాదు. ఈ వినియోగంలో, నా అభిప్రాయానికి, నాన్న అభిప్రాయాలకూ యెంత తేడావొచ్చిందో నువ్వే ఆలోచించుకో!

" 'మనం పుట్టినందుకు, మన పనేమిటి? మన గ్రహణశక్తిలా పని చెయ్యాలి? అని ఆలోచించి 'ప్రయోజనం వుండదు ఒక్కటేమాట నేను మనసులో అనుకొన్నాను; మనకు బోలెడంత డబ్బు వున్నది. సుఖపడటానికి కొదవలేదు. ఆ సుఖపడటానికి శక్తివంచనలేకుండా పనిచేదామని. అట్లా అనుకున్నదాన్ని ఆచరణలో పెట్టాను. ఇక్కడ ఓమాట చెబుతాను. సుఖపడడమంటే నా అభిప్రాయంలో భోగందాన్ని అనుభవించటం మొదలు, వెధవ పానీయాలు సేవించటం వరకూ కాదు! మన ఆరోగ్యానికి, సంతోష సల్లాపాలకి ఉపయోగ పడేటట్లు చేసుకొన్నాను డబ్బుని! నాపద్ధతి నాన్నకు నచ్చక నన్ను రచ్చకీడ్చటానికి ప్రయత్నించాడు. ఇట్లా నలుగురి నోళ్ళలోనూ నానటం ఇష్టంలేక, గుట్టుగా, చప్పుడులేకండా, ఆస్తి పంచుకుని వివేకంగా జీవిస్తోన్నాను. నేచేసినపని సంఘానికే ద్రోహం అంటాడు నాన్న. అసలు సంఘం అంటే యేమిటి? నేను నిజంగా సంఘ ద్రోహినే అయితే, యింకా సంఘంలో నివసిస్తూన్నానేం? ఈమాత్రం వూహాజ్ఞానం నాకున్నదనుకోలేదు ఆయన, నన్నో పొగరుబోతుకింద తీసుకున్నాడే గాని. నిజానికి నేను యింతవరకూ ఒక్కదమ్మిడీ-దమ్మిడీ అంటే దమ్మిడీ-దుబార ఖర్చు చేసి యెరగను, దుబారా ఖర్చంటే నాకు పరమ అసహ్యం. అట్లాంటి వాళ్ళనిచూస్తే నాకు డోకొచ్చేటంత పని అవుతుంది

"ఒక్క విషయం ఆలోచించు, నాన్న తత్వం అర్థమైపోతుంది. ఇట్లా నేనాస్తి పంచుకోటానికి కారణం మీ వొదినేనని నాన్న నీతో అనే

వుంటాడు. నువ్వెరగవుగాని, మీ వొదినె సాక్షాత్తు రమాదేవి! దానికిగొడవే తెలీదు అప్పట్లో! అది నాకు సలహాలిచ్చేపాటి జ్ఞానం కలదో లేదో ఆయన వూహించనైనాలేదు. నాకామాత్రం ఇంగితం లేదు గనకనా, ఆవిడ మాటలు వింటానికి! ఆడవాళ్ళ దుర్బోధలవల్ల కూలిన సంసారాలు లేవని నేనన్ను. కాని మన విషయంలో ఆ ధర్మసూత్రం వర్తించదు....పాపం, అడకత్తెరలో చెక్కలాగ అమ్మ బాధపడుతూన్నది. ఆవిడకీ విషయా లంతు పట్టవు. పట్టిమాత్రం మనమేం చేశాంలే! కాని ఆపేక్ష మాత్రం ఒదులుకో లేదు. నాన్నకు తెలీకుండా జాగ్రత్తపడి, ఆవిడ నెల కక్కనీసం మూడు నాళ్ళన్నా నా యింటికి వొచ్చి, పది నిమిషాలసేపు కూర్చుని పోతుందని -చాలామందికి తెలియదు!

“నువ్వుద్యోగం చేస్తోన్నావు. చెయ్యొద్దనను. కాని ఆ వుద్యోగం వల్ల నీ శక్తి కేమాత్రం వంచన జరిగినా, ఆ వుద్యోగం చేయటం నాకు రుచించదు. నీ సంసారిక జీవితం సుఖప్రదంగా జరుగుతూన్న దనుకుంటాను. నువ్వుద్యోగం చేయటంవల్ల నాన్నకు, అమ్మకు దూరమైనావు. నే నుద్యోగం చెయ్యకపోవటంవల్ల దూరమైనాను. రెండింటికీ ఏమిటి భేదం? నాది శాశ్వతమైన దూరం అంటావా? ఏమో ఈ శాశ్వత, అశాశ్వతాలలో నాకు నమ్మకం లేదు.

“జవాబు వ్రాయి. నీకేం అభ్యంతరం లేదనుకుంటాను. వుంటాను.”

ఆనందరావు కవరు మడిచి జేబులో పెట్టుకొన్నాడు. అన్నగారు వ్రాసిన భావ పరంపర అతన్ని నాలుగువేపుల్నించీ చుట్టుముట్టుతూ “తల్లి దండ్రులతో విడిపడటమే చాలు అన్నగారు కర్కోటకు డనటానికి రుజువు” అనుకొన్న ఆనందరావు, “తన అన్నగారు ఎంత ఉదారుడు, గొప్ప ఆశయ కాముకుడు!” అనుకొన్నాడు యిపుడు. అన్నగారు ఆలోచించమని చెప్పిన విషయాలు అత నెన్నడూ ఆలోచించలేదు. కాని ఆలోచించటానికి అక్కడేమీ లేదేమోననిపించింది. అంతా ఆయనే అరటిపండు వొల్చినట్లు తేల్చిచెప్పెను!

అన్నిటికన్నా శంకరం విషయ వివేచనాశక్తి, శైలి అతన్ని ఎక్కువగా ఆకర్షించింది. జవాబు వ్రాయమన్నప్పుడు, వ్రాయకపోతే మర్యాద కాదేమోననిపించింది. అదీగాక ఆయన అన్యథా భావించవచ్చును. ఆఫీసు కాగితాల్లో ఇమిడేముందు, ఓ కవరు రాసి పోస్టు చేయించాడు. ముచ్చటగా మూడు ముక్కలు-"మీ వుత్తరం అందింది. ఆలోచిస్తున్నాను. నా ఆలోచన పూర్తయాక జవాబు విపులంగా రాస్తాను. మనిద్దరి మధ్య వుత్తర ప్రత్యుత్తరాలు సాధ్యమైనంతవరకు రహస్యంగా వుంచడం ఎందుకైనా మంచిది!" అని.

మధ్యాహ్నం మూడు గంటలకు, ఆఫీసునుంచి యింటికి వెళ్ళిపోతూ ఆనందరావు అన్నగారి వుత్తరం సంగతి జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొన్నాడు. శంకరం రాసిందాన్ని, తనింతవరకూ సేకరించుకొన్న సామగ్రితో సరిచూచుకొన్నాడు. అన్నగారు రాసిందాన్లో అబద్ధం అనదగ్గదేమీ కనిపించదు. కాకపోతే, జరిగిన పనికి, యిరుపక్షాలవారూ విడివిడి కారణాలు చెబుతున్నారు. సహజమే! అసలు ఒకేవిధంగా చెబితే వాళ్ళకు పోట్లాట యేమున్నది గనక? అయితే యీ వుత్తరం రాసింతర్వాత శంకరానికి కొంత శాంతి యేర్పడివుండాలి! ఆనందరావు మాత్రం అనుకొన్నదానికన్న ఒక మెట్టు యెక్కువే ఆలోచించాడు. అన్నగారి వేదాంతం మాత్రం అర్థం కాకపోయింది. అతనికి మొదట్లో ఉద్యోగం చెయ్యటంలోవున్న సుఖం ఆయనకు తెలీకపోయిందేమో అనుకున్నాడు. కాని మళ్ళా "తత్వాల" ప్రసక్తి వచ్చేసరికి, ఆ తత్వానికి వుద్యోగం చెయ్యటం సరిపడుండదు అని తృప్తిపడ్డాడు.

ఇల్లు చేరుకున్నాక సుమిత్ర ఓ కార్డు ఇచ్చింది. అది తండ్రి దగ్గర నుంచి, ఆ సంగతి కనుక్కోగానే ఆనందరావు ఆయన ఆఫీసుకు రాయక, ఇంటి ఎడ్రసు కెందుకు రాస్తున్నాడు? అనుకున్నాడు. ఉత్తరం నిండా అతను జీర్ణించుకోలేని సమాసాలు, ప్రయోగాలూ వున్నాయ్! రంగారావు వుత్తరం సారాంశం యేమంటే "జాగ్రత్తగా వుద్యోగం చేస్తో, దాన్ని నిలుపు

కోటానికి ప్రయత్నించు. నెలసరి జీతం రాగానే, ఇంటి సామాన్లన్నీ తెచ్చేసి. మిగిలిన డబ్బు బ్యాంకులో నిలవచేసుకో. వీలైనంతవరకు అనవసర ఖర్చులు చెయ్యొద్దు'' రంగారావు చేతి వ్రాతతో యిలాటి వుత్తరాలు రావటం యిది మొదలుగాదు. ఈ ఉత్తరం చూచిన తర్వాత ఆనందరావుకి కొద్ది చికాకే కలిగింది! ఏమిటీయన ప్రతిసారీ యిట్లానే రాస్తాడేమని! ఉద్యోగంలో చేరిన తరువాతేగాదు, చదువుకుంటున్నప్పుడు కూడా ప్రతివుత్తరం లోనూ ''డబ్బు జాగ్రత్తగా వాడుకో'' అనే అక్షరాలు వుంటంకించేవాడు. అప్పుడా రాసింది అనవసరమే అయినా దాన్లో యే కొద్దో అర్థం లేకపోలేదు. ఇపుడేమయింది? తనంతటివాడు తనూను! ఇట్లా ప్రతిసారీ డబ్బు దుబారా ఖర్చు చెయ్యొద్దని రాస్తూంటే అందులోనూ యింటి అడ్రసుకు, సుమిత్ర తననిగురించి యేమనుకుంటుంది? తనంటే ఓ గొప్ప అభిప్రాయం ఆ పిల్లకి యేర్పడవలసిన అవసరం వున్నది గదా, ఆ యేర్పాటుకు కాలం యిదే గదా! ఇలాంటి సమయంలో ఆయనిలా వ్యవహరించటంలోని చౌకబారుతనం ఆనందరావు గ్రహించాడు. ఆయన యింకా తన బాధ్యతలు సర్వమూ నెత్తిన వేసుకోవటం అతనికి నచ్చలేదు. తన నిజ స్వరూపం బయలుపరచుకుంటూన్న రంగారావంటే ఆనందరావుకు అభిమానం తగ్గసాగింది.

ఆ సాయంత్రమల్లా ఆనందరావు ఆలోచిస్తోనే వున్నాడు. సుమిత్ర కారణాలు తెలుసుకో గోరింది. వొద్దనుకున్నా, సుమిత్రతో యీ మాటలు అనకుండా వుండలేక పోయాడు.

''నువ్వు మా అన్నయ్య నెరుగుదువా?''

''మీ అన్నయ్యా.... అంటే చిన్నప్పుడే ఆస్తి పంచుకున్న-?''

''అవును, శంకరం అని-''

''ఒకసారి బజార్లో పోతూంటే। చూచాను! ఏం?''

''చాలా మంచివాడు!''

"మీరు మాట్లాడుకొంటారా?"

"ఆ!" అన్నాడు, మరోవిషయం గూర్చి ఆలోచిస్తోనే! సుమిత్ర దీన్ని కొద్దిగా ఆశ్చర్యంగానే తీసుకుంది. ఆ పిల్లసలు అత్తవారింట వున్న రోజులే తక్కువ. ఆ రోజుల్లో యీ విషయాల ప్రసక్తి మహా వొస్తే ఓ రెండు మూడు సార్లకన్నా యెక్కువ వచ్చివుండదు! ఒక్కసారి వస్తే చాలదూ ఎంతవిషయమైనా తెలుసుకునేందుకు?

"అసలేమైంది యిప్పుడు? మీరు సాయంత్రంనించీ ఆలోచిస్తోన్నది దేన్నిగురించి?" అనడిగింది. "దీన్ని గురించే, ఆసలు మా అన్నయ్య చాలా గొప్పవాడు. మా నాన్నే చెడగొట్టాడు భాగం పంచి!...." "ఒకసారి మీ వొదినగారు నన్ను మాట్లాడించారు. నేను మొదట భయపడ్డాను గాని, ఆవిడంత మంచిదిలేదు, అయిదు నిమిషాలో నన్నా కట్టేసింది-" అంది, సుమిత్ర! ఆనందరావు మరేదో ఆలోచిస్తూవుండి పొయ్యాడు. ఒకపక్క గాఢనిద్ర వస్తూన్నా ఆలోచన దాన్ని తరిమేస్తూన్నది, చివరకో గంట, రెండు గంటలు కలత నిద్రతో మెళుకువ వచ్చేసింది, అప్పటికే తెల్లవారి రెరగంట దాటింది!

ఆనందరావుకి తనింతవరకూ అజ్ఞాతవాసం జరిపినట్లు తోచింది. ఇరవై రెండు సంవత్సరాలు వొచ్చినా, తన కెంతో గౌరవనీయమైన అగ్రజుడిని చూడకుండా వుండటం పాతకం అనిపించింది. ఏపని చెయ్యబోయినా అలవాటు లేనట్లుగా చెయ్యి తడబడ సాగింది. తనలో యిద్దరు వ్యక్తులు - కాదా? శక్తులు! - పోట్లాడుకుని, ఆ గెల్చిన పక్షంవాడు తనని యేదో పనికి బలవంత పెడుతూన్నట్లు బాధపడసాగాడు.

అతను మూడు రోజులు సెలవు పెట్టి తండ్రి దగ్గరికి ప్రయాణమైనాడు. ఇంటికి వెళ్ళగానే మొదట తండ్రే కనిపించాడు, ఆనందరావుకి. అతని వైపు చూడ బుద్ధిగాలేదు. కాని-ఆయనే పల్కరించాడు. తలొంచుకునే జవాబు చెప్పి, లోపలికి వెళ్ళిపోయాడు. తల్లి యోగక్షేమా లడిగింది.

మధ్యాహ్నం రెండున్నర గంటలకు భోజనానంతరం కొద్ది సేపు నిద్రపోయాక బయలుదేరాడు ఆనందరావు యింటినుంచి. తండ్రి - "ఎక్కడికి" అన్నాడు. "ఇప్పుడే బయటకు వెళ్లివస్తా" నన్నాడు. నిజం చెప్ప గూడదూ! ఏం జరుగుతుందో? ఆనందరావు సరాసరి అన్నగారున్న యింటి వేపు వెళ్ళాడు. శంకరం యితన్ని ఆప్యాయంగా ఆహ్వానించాడు. వదినగారు యిచ్చిన చెంబెడు మంచినీళ్లు అతనికి అమృత తుల్యంగా వున్నై. శంకరం కంఠనాదం ఆనందరావుకి ఎంతో ఆహ్లాదకరంగా వున్నది. అది వింటో నాగస్వరం వింటున్న సర్పంలాగ తన్మయుడై పోయాడతడు. దాంట్లో యేదో శాంతి అతనికి కనిపించింది, ఇన్నాళ్లనించీ దానికోసమే వెదుకుతున్నానా? —అనిపించింది.

తన వుత్తరం అందిందో లేదో కనుక్కోవటం అనవసరమనిపించింది. వుత్తరా లందకపోవటం యెట్లా జరుగుతుంది?

ఆనందరావుకు మాటకలిపే విధం తోచలేదు. అతను మనసులో చాలా అనుకొన్నాడు, యెప్పుడు అన్నగారి సమక్షాన క్షమాపణ వేడుకొందామా, యెప్పుడు హృదయ వేదన వెళ్ళబోసుకుందామా అనుకున్నాడు. అందుకు పర్యవసానంగా అతను కాంక్షించిన మనశ్శాంతి అతనికి అన్నగారి దర్శనమాత్రం చేతనే కలిగింది. ఆపైన, మాట పెగలటమే కష్టమైంది! శంకరం తమ్ముడి అవస్థ అర్థం చేసుకున్నాడు. కాని దాన్లోంచి యివతలపడే తరుణోపాయం అతనికి తోచలేదు. బహుశః అతనికి అందులోనే ఓ విధమైన ఆత్మతృప్తి యేర్పడి వుండొచ్చు!

ఇద్దరూ మాట్లాడకుండా వుండటం కాలమే భరించలేక పోయింది. ఆనందరావు, "నాకు మిమ్మ్మ గురించి తెలియవలసినంత తెలియదు" అన్నాడు. "ఇప్పటికైనా మించిపోయింది లేదు" అన్నాడు శంకరం ఆనందరావును ఆశ్చర్యపరుస్తో!

వెల్లువ వచ్చిన నదిలాగా ఆనందరావు వుబుకుతూ చెప్పనారంభించాడు- "మీరు వ్రాసిన దానివల్ల నాకు జ్ఞానోదయం అయినట్లయింది! అసలంతకుముందు మీరొకరున్నా రన్నసంగతే నాకు గుర్తులేదు." జానకి అందుకుంది— "ఇంట్లో యెన్నడూ వున్న అలవాటు లేక!..." అని. ఆవిడని మధ్యలో ఆపేసి, శంకరం— "అంతే, మన జీవితం యావత్తూ అలవాట్ల మీదే ఆధారపడి వుంది కేవలం" అన్నాడు. ఆనందరావు మళ్ళీ అందుకున్నాడు. "ఉత్తరం చదువుకున్న క్షణంనించీ మిమ్మ్మ చూడాలన్నకోర్కె వెంట తరిమింది. వేటగాడి ముందు పరిగెత్తే లేడిలాగ నా మనసు బాధపడింది. ఇక్కడ కూర్చున్నాక కొద్ది మనశ్శాంతి కలిగినట్లయింది."

"ఇంతకూ యేం ఆలోచించుకున్నావు?" అన్నాడు శంకరం.

"ఇంకా యేమని! నాన్న చేసిన దురాగతాలు అన్నీ అర్థమయినై. అయిన వెన్వెంటనే మీ వుదారస్వభావం నాకర్థమయింది! మీరేం చెప్పినా చేస్తానిపుడు. నన్ను మీ సోదరుడిగా కాకపోయినా, సేవకుడిగానైనా ఒప్పుకోండి. మీ సోదరుడినని చెప్పుకొనేయోగ్యత లేదు నాకు...." అన్నాడు.

"నీకుగాక మరెవరికున్నదా అర్హత?"

"మీరు నన్ను తమ్ముడిగా స్వీకరించారు గనక, ధన్యుణ్ణయినాను." అన్నాడు.

"నువు నా తమ్ముడివైతే నాన్న వొప్పుకోడే యెట్లా?"-శంకరం.

"మహచక్కగా వొప్పుకుంటాడు. అయినా ఆయన వొప్పుదలతో మనకు ప్రసక్తేమిటి?" అన్నా డానందరావు.

"ఆయనకు గాక మరెవరికా ప్రసక్తి? అన్నాడు శంకరం, ఓర్పుగా! అన్నగారిధోరణి యేమాత్రం అర్థంగాక, వెర్రివాడిలా చూస్తూ వుండిపోయినాడు ఆనందరావు.

"ఇంతకీ నాకూ, నాన్నకూ ఎట్లా వచ్చిందంటావు పోట్లాట?"

"ఎట్లాగేవిటి? మీరు సుఖపడటం ఆయన కిష్టంలేదు" అన్నాడు ఆనందరావు.

"నేను సుఖపడటం ఆయనకెందు కిష్టంలేక పోయింది?" స్కూళ్లో మేష్టరుగానీ, కోర్టులో క్రాసెగ్జామినేషన్ చేసే ప్లీడరుగానీ యింతటి ప్రశ్న వేస్తారని ఆనందరావనుకో లేదు. "వుద్యోగంచేసి, సుఖపడకండా- డబ్బు దాచి- దాచిన సొమ్ము చూచుకు సంతోషించటమే ఆయన క్కావల్సింది. దానికి వ్యతిరేకంగా, మీ రుద్యోగం మానేసి యింట్లోవుండడం ఆయనకు కష్టంవేసి. ఏదో నెపాన పంచేశాడుఆస్తి!" అన్నాడు చాలాచక్కగా జవాబు చెప్పగలిగానని సంతోషిస్తోనే! కాని "యేనెపాన?" అని శంకరం అనేసరికి, ఆమాట యెందుకంటినా అని బాధపడుతోనే, "ఆస్తిమీద ఆశలు పెట్టుక్కూర్చున్నాడు, దమ్మిడీ సంపాదన లేకుండా అనే నెపాన!" అన్నాడు ఆనందరావు కేవలం జరగని సంగతులు ప్లీడరు సలహాపై వల్లెవేసి వప్పగిస్తూన్న సాక్షిలాగా !

"ఇంతకూ నీకు నాన్నంటే అసహ్యం కలిగింది గదూ?" ఈమాట మొదటనే నివేదించుకొన్న ఆనందరావుకి మరీ ఆందోళన కలిగించింది. "అయితే మనమిప్పుడేం చేదాం?" అన్నాడు మళ్ళీ శంకరం. "అదే మీరు ఆలోచించండి! చెప్పినట్లు నడుచుకుంటాను" అన్నాడితను. "అట్లా పనికి రాదు. నువ్వూ ఆలోచించు. నాకన్నా నీకే యేదేనా తోచవచ్చు. అదీగాక యింకా నాముందు నీ తెలివితేటలు బలాదూరని రుజువు కాదాయెను!" అన్నాడు. ఆనందరావు అర్థం తెలియని ఆలోచనల్లో మునిగిపోయాడు. చివరకు "నన్ను పూర్తిగా అశాంతి ఆవరించింది. ఈ విషయం పరిష్కారం కావాలి."

"అసలు పరిష్కారం అవటానికేముంది?" అన్నాడు శంకరం. ఆనందరావుకు అన్నగారు తన విషయం పూర్తిగా అర్థం చేసుకోలేదనే

అనుమానం కలిగింది. "నేనిక నాన్నతో పొత్తుకలిపివుండలేను. మీకాయన చేసిన అన్యాయం తల్చుకుంటే నా గుండె చెరువై పోతుంది. ఆయన్ని చూస్తే నాక్రోపం అపరిమితం! కనుక, నేనికముందు ఆ యింట్లో వుండలేను. దీనికేం చెయ్యాలో చెప్పండి. నేను యిక్కడే వుంటాను!...." అన్నాడు ప్రాథేయపూర్వకంగా. శంకరం యిక తమ్ముడిని యేమాత్రం వేధించ దల్చుకోలేదు. అతను సూటిగా మాటాడ్డం మొదలెట్టాడు డొంకతిరుగుళ్ళు వొదిలి.

"నువ్వు నాన్నతో విరోధం పెట్టుకోవడం మంచిది గాదు. అయినా ఆయన నిన్నే మన్నాడు? నాలాగ నువ్వు వుద్యోగం చెయ్యననలేదుగా!" అన్నాడు.

"ఏమయినా నే నక్కడ వుండలేను. దయచేసి నన్నిక్కడే వుండనీ యండి", శంకరం అన్నాడు. 'నాకూ నాన్నకూ ఎందుకు పడలేదు? భిన్న తత్వాలవల్లగదా! మన ఆలోచనలు మనకు సమంజసంగా కనిపిస్తే, ఆయన ఆలోచనలు ఆయనకు సమంజసంగా కనిపించాయి. ఇద్దరి అభిప్రాయాలు ఒకటి గాకపోవటంచల్ల విడిపుడటం తప్పలేదు గాని ...'

"ఇంతకూ నన్నేం చెయ్యమంటారు?"

"నువ్వేమీ చెయ్యక్కర్లేదు. నీకు వుద్యోగం సరదాగానే వుందిగదా? అంటే అది నీ తత్వానికి సరిపడింది గదా అని అడుగుతున్నాను."

"ఆ" అన్నాడు ఆనందరావు "అది నాకు సుఖప్రదంగానే వున్నది."

"అయితే నీవు వుద్యోగం మానెయ్యకు. బదిలీ చెయ్యటం వొస్తే యీ వూరుగాక, మరే వూరయినా వేయించుకో. కాని, వుద్యోగం అంటే విరక్తి కలిగిన వుత్తర క్షణాన రాజీనామా యివ్వటానికి సంశయించకు."

...ORIAL LIBRARY
No. 8304

"మరి నాన్నతో విడివడే విషయం?"

"అదెందుకు? ఆయన మనసు బాధపడటానికా? నాకుమాత్రం అది తప్పిందిగాదు. నీకు తప్పుతోంది. నీవు దూరంగా వుంటోన్నావు గాని, ఆయన దగ్గర లేవుగదా!"

చిట్టచివరికి ఆనందరావు అడిగాడు "నాన్నంటే మీకు అరికాలి మంట నెత్తికెక్కటం లేదా" అని. "ఎంతమాత్రం లేదు, ఎందుకు? ఎవరి అభిప్రాయాలు వారివి!" అన్నాడు శంకరం.

ఆనందరావు ఈ క్షణం ముందువరకున్నూ తను అన్నగారిని పూర్తిగా అర్థం చేసుకోలేదని అనుకున్నాడు. అతనిలో ఇంతవరకూ పని చేస్తూండిన ఆ గూఢ శక్తులేవో అతన్ని వదిలి పోయినట్లు భావించాడు. ఆ క్షణంనుంచీ అతనికి ఎంతో స్వేచ్ఛా స్వాతంత్ర్యాలు వచ్చినట్లయింది. అన్నగారి దగ్గర సెలవు తీసుకుని మెల్లిగా సాగిపోయాడు. సెలవు ఇస్తూ శంకరం "నేను చెప్పిన సంగతులు మర్చిపోకు" అన్నాడు, "అవి మరవరాని సంగతులు" అనుకున్నాడు ఆనందరావు తనలో తాను ఘట్టిగా! *

(తెలుగు స్వతంత్ర)